29.11.2022.

Sveicināti LIFE GoodWater IP piektajā Ziņu Lapā!

Šajā Ziņu lapā lasiet:

- Pienācis laiks nojaukt aizsprostus upēs
- AS "Latvijas valsts meži" Toras upē izmantos zaļās un zilās infrastruktūras risinājumus
- Igaunijas pieredze – iedvesmojoša!
- LIFE GoodWater IP pirmā starptautiskā konference
- Zviedrijas lauksaimnieki – labais piemērs
- Iepazīsimies: projekta partneris - AS "Latvijas valsts meži"

Foto: Margarita Apine, Pasaules Dabas Fonds

PIENĀCIS LAIKS NOJAUKT AIZSPROSTUS UPĒS

Latvijā ir ap 12.5 tūkstošiem upju, taču tikai trešdaļa no tām ir labā ekoloģiskā stāvoklī. Upju ekoloģisko stāvokli ietekmē ūdens piesārņojums, pārzveja, aizsprosti un citi šķēršļi. Latvijas upēs ir vairāk kā 1100 šķēršļi, kas traucē upes plūdumu un negatīvi ietekmē tās ekosistēmu. Nosprostojot upes, tiek apstādināta gan sedimentu plūsma, gan migrējošo zivju – piemēram, lašu, zušu, foreļu un nēģu - pārvietošanās, neļaujot tām nokļūt vietās, kur tās kādreiz ir dzīvojušas. Viens no vienkāršākajiem un labākajiem veidiem, kā palīdzēt upju ekosistēmām atjaunoties, ir novecojušo un nefunkcionālo šķēršļu nojaukšana.

129,60
NĒ ŠĶĒRŠĻIEM UPĒS

Foto: Amanda Tropa, BIOR

Katram aizsprostam ir noteikts dzīves cikls, līdz ar to nepieciešamība tos labot, atjaunot vai pārbūvēt ar katru gadu kļūst aizvien aktuālāka. Nereti šai infrastruktūrai būtiski kaitēt var uzkrātie nogulšņu apjomi, kas rada arī palielinātus plūdu riskus, īpaši klimata pārmaiņu ietekmē. Ja skatāmies no ekonomiskā viedokļa, tad bieži vien aizsprostus vai citus cilvēka radītus šķēršļus ekonomiski izdevīgāk ir nojaukt nekā tos labot vai atjaunot.

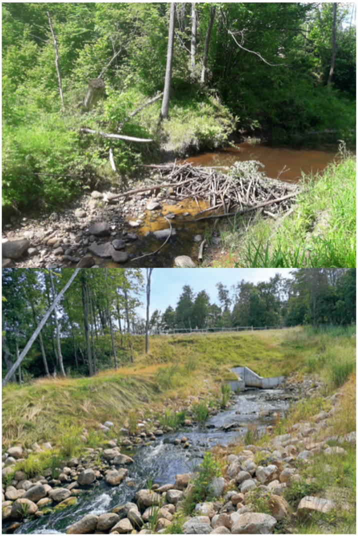

Foto: Kaspars Abersons, BIOR

Viens no aizsprostu veidiem ir mazās hidroelektrostacijas (HES). Kopā Latvijā, saskaņā ar Latvenergo datiem par 2021. gadu 47% elektroenerģijas jaudu saražo hidroenerģētikā, un no šī apjoma 97% ir no lielajām hidroelektrostacijām. Tātad, no kopējām Latvijā saražotajām jaudām, 146 mazās hidroelektrostacijas visas kopā saražo vien apmēram 1.5%. Turklāt mazo HES saražotais nav vienāds visām HES, dažām tas ir tik tiešām nebūtisks, īpaši, ja ņem vērā postu, ko tās nodara dabai. Atsevišķas mazās HES saražo būtiskāku enerģijas daudzumu. Līdz ar to, turpmāk būtu rūpīgi jāizvērtē katras konkrētās mazās HES radītais ieguvums kā arī zaudējumi upju ekosistēmām, kas ir mūsu kopīgais resurss.

Aizsprostiem pazūdot, vietējiem zemju īpašniekiem parādās jaunas iespējas – var domāt par atpūtu un tūrismu, ūdens kvalitātes uzlabošanos un zivju populāciju

atjaunošanos.

Jāizvērtē aizsprosta nestais labums un radītie zaudējumi

Katras būves dzīves laiks kaut kad beidzas, ir jāizvērtē tās pastāvēšanas turpmākā lietderība. Apstākļi un situācijas mainās – miltus ūdensdzirnavās vairs nemaļam, arī elektrības ieguvei atrasti citi, dabu mazāk postoši veidi. Valsts ar subsīdijām un citām atbalsta formām var veicināt vai kavēt dažādu enerģijas ieguves veidu attīstību. Kaimiņvalstīs, piemēram Igaunijā, mazo

HES darbība atļauta tikai tad, ja tiek nodrošināta iespēja zivju migrācijai. Laba zivju ceļa izbūve var maksāt no 150 000 līdz 300 000 tūkstošiem eiro. Tad nu mazā HES īpašniekam ir katram pašam ir jāizvērtē, vai tomēr nav izdevīgāk mazo HES nojaukt un pilnībā atjaunot upes plūdumu, kas no dabas viedokļa ir vislabvēlīgākais risinājums. Piemēram, Igaunijā valsts mēdz nākt pretī īpašniekiem un piedāvā par saprātīgu atlīdzību mazos HES atpirkt, lai tos nojauktu par saviem līdzekļiem. Nojaukšana izmaksā nesalīdzināmi mazāk kā zivju ceļu izbūve un ieguvums dabai ir daudzkārt lielāks.

Koka tilts: Foto: Alūksnes novads

Kur meklēt finansējumu šķēršļu nojaukšanai?

Daudzviet pasaulē, tai skaitā Eiropā, aizsprostu nojaukšana upēs kļūst aizvien izplatītāka. No nākošā gada arī Latvijā tiks piedāvāts atbalsts, lai palīdzētu upes atbrīvot no šķēršļiem. Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fonda līdzekļos (EJZAF) 2022.-2027. gadam ieplānoti 2 miljoni eiro vismaz daļas no to 70 šķēršļu nojaukšanai, kas iekļauti pētnieciskā institūta BIOR izstrādātajā prioritāro zivju migrācijas šķēršļu datu bāzē. Plānots, ka finansējumu atklāta konkursa veidā sākot ar nākošo gadu kontraktēs Lauku atbalsta dienests. Uz šo finansējumu varēs pretendēt to aizsprostu īpašnieki, kuru aizsprosti ir iekļauti pētniecības institūta BIOR izstrādātajā aizsprostu sarakstā, kuru nojaukšana dotu vislielāko ieguvumu.

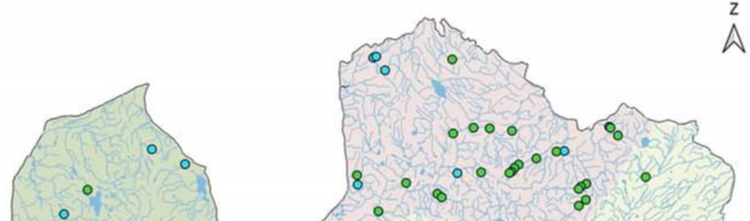

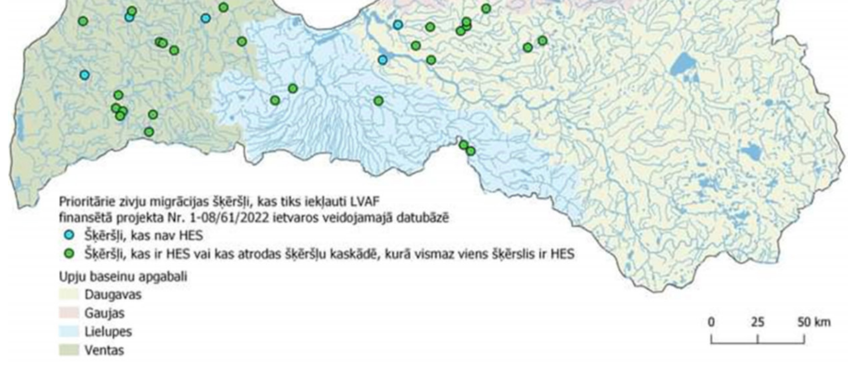
Prioritārie zivju migrācijas šķēršļi, kas tiks iekļauti LVAF finansētā projekta Nr. 1-08/61/2022 ietvaros veidojamajā datubāzē
● Šķēršļi, kas nav HES
● Šķēršļi, kas ir HES vai kas atrodas šķēršļu kaskādē, kurā vismaz viens šķērslis ir HES
Upju baseinu apgabali
Daugavas
Gaujas
Lielupes
Ventas
0
25
50 km

Foto: BIOR 2022, prioritāri nojaucamo šķēršļu karte

Informācija pat BIOR izstrādāto prioritāri nojaucamo šķēršļu sarakstu

Vēl ir iespējams pieteikties uz LIFE GoodWater IP mazo grantu finansējumu apmērā līdz 8 000 eiro, sekojiet līdzi informācijai www.goodwater.lv sadaļai “Jaunumi” un projekta sociālo tīklu kontos.

Populārs resurss aizsprostu nojaukšanai Eiropā ir Atvērto Upju programma (Open Rivers Programme). Decembra sākumā tur iespējams iesniegt savas idejas pieteikumu aizsprosta nojaukšanai.

Informācija un pieteikuma forma

Finansējumu iespējams piesaistīt arī no Eiropas Aizsprostu Nojaukšanas kustības (Dam Removal Europe)

Skatīt šeit

Raksta autors: Margarita Apine, Pasaules Dabas Fonds

AS “LATVIJAS VALSTS MEŽI” TORAS UPĒ IZMANTOS ZAĻĀS UN ZILĀS INFRASTRUKTŪRAS RISINĀJUMUS

Ārējā daļa
Vidusdaļa
Krasta josla
Upe
Piekrastes joslas trīs daļas

Foto: goodwater.lv

Viens no “LIFE GoodWater IP” projekta mērķiem – uzlabota ūdens kvalitāte Aģes upes baseinā un izveidota demonstrējumu teritorija, kur sabiedrība un speciālisti varēs iepazīties ar izmantotajiem risinājumiem ūdens kvalitātes uzlabošanai meža zemēs.

Darbu teritoriju 26. oktobrī “LIFE GoodWater IP” starptautiskās konferences ietvaros rīkotajā izbraukuma dienā apmeklēja arī konferences dalībnieki. LVM Rietumvidzemes reģiona meža apsaimniekošanas plānošanas vadītājs Vilmārs Katkovskis un LVM meža infrastruktūras speciāliste Madara Zujāne iepazīstināja klātesošos ar šeit jau veiktajiem un vēl plānotajiem darbiem.

Attēlā: Pakava formas nosēdbedres piemērs LVM valdījumā esošās zemēs Vidzemē

Zilā infrastruktūra

Zilā infrastruktūra Aģes upes demonstrējumu teritorijā ir videi draudzīgu elementu izveide iepriekš atjaunotā meža meliorācijas sistēmas platībā. Pirms grāvja ieteces upē šeit tiks izbūvēts pārgāznes dambis, kas kontrolēs maksimālo ūdens plūsmu, un izveidota pusmēness formas nosēdbedre, kas veicinās tajā ieplūdušo nevēlamo sedimentu un organismu nosēšanos tās gultnē, tādējādi attīrot ūdeni. Apmeklētāju vajadzībām uz dambja tiks ierīkota arī kājāmgājēju laipa, kas ļaus tuvāk vērot ierīkotās konstrukcijas, kā arī informācijas stendi, kuros paskaidroti veiktie darbi un to nozīme.

Tāpat projekta teritorijā plānots izveidot vēl trīs sedimentācijas dīķus jeb nosēdbedres: viena būs standarta risinājums ar gultnes padziļinājumu, otra būs netipiska nosēdbedre pakava formā, kurā ūdens met loku un uzkrājušies sedimenti netiek iznesti, bet trešā nosēdbedre būs pildīta ar šķeldu, kas būs piesārņojuma "ķērājs" un kura ik pa laikam tiks mainīta. Savukārt esošie grāvji, kas jau dabiskojušies, tiks saglabāt bez iejaukšanās.

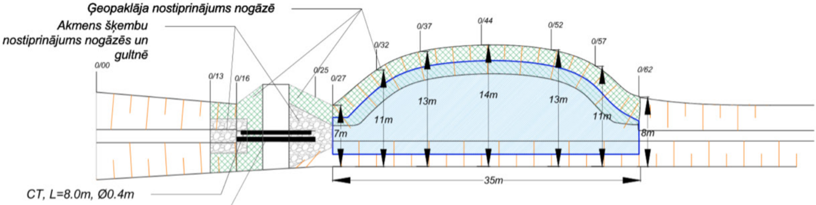

Ūdens dziļums 1m, laukums 280m2, gultnes platums līdz 7.7m, baseina virsplatums līdz 14m, ūdens uzpludinājuma virsplatums līdz 10m,
Izrokamā kubatūra 503 m3;
Izrokamā kubatūra pirms nodošanas 50 m3;
No izrokamās kubatūras 36m3 izmanto caurtekas aizbēršanai;
Izlīdzināmā kubatūra 80 % apmērā 414m3

Foto: Pārgāznes dambja skice

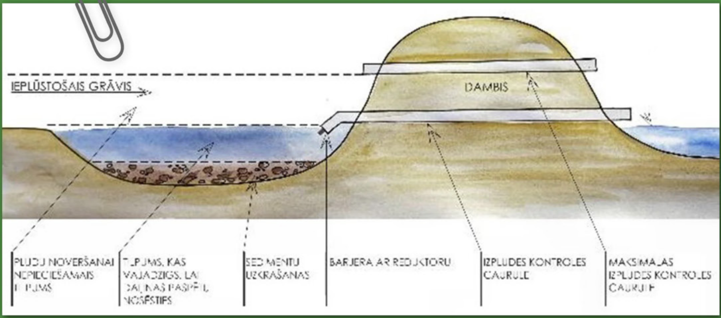
IEPLŪSTOŠAIS GRĀVIS
DAMBIS
PLUDU NOVERŠANAI NEPIECIEŠAMAIS TILPUMS
TILPUMS, KAS VAJADZIGS, LAI DAĻIŅAS PASPĒTU NOSĒSTIES
SEDIMENTU UZKRĀŠANAS
BARJERA AR REDUKTORU
IZPLUDES KONTROLES CAURULE
MAKSIMALAS IZPLUDES KONTROLES CAURULE

Foto: Pārgāznes dambja un pusmēness formas sedimentācijas baseina projekta shēma

Zaļās infrastruktūras risinājumi

Toras upes ūdens kvalitāti negatīvi ietekmē arī piesārņojums, ko rada augu barības vielu – slāpekļa un fosfora – ieskalošanās. Lai to mazinātu, nozīmīga loma ir mežu apsaimniekošanai upju piekrastes joslās. Tāpēc Toras krastos LVM pielietos zaļās infrastruktūras risinājumus, kas paredz koku sugu sastāva dažādošanu. Divu kilometru garā Toras upes posmā tiks samazināts egļu daudzums un veicināta lapu koku augšana tiešā upes tuvumā, lai veicinātu lapu koku nobiru nonākšanu upē, kas ir vērtīgas ūdens organismiem. Vispirms tiks izvāktas egles, kuru nobiras ūdeni padara skābāku un ir mazāk vērtīgas ūdens organismiem nekā lapu koku nobiras, pēc tam atsevišķos nogabalos tiks iestādīti ozoli un liepas. Pirmais darbu posms, kas paredz egļu retināšanu un izvākšanu, noritēs 2022./2023. gada ziemā, sasaluma periodā, lai radītie augsnes bojājumi būtu iespējami mazāki. Kad no upes krastiem egles tiks izvāktas, nākamais darbs – augsnes gatavošana – plānots 2023. gadā.

Upes krastos paredzēts stādīt LVM kokaudzētavās izaudzētos ozolu stādus. LVM Rietumvidzemes reģiona Piejūras iecirkņa vecākais mežkopis **Jānis Vilde** saredz, ka zināmus izaicinājumus varētu radīt platības aizsardzība no dzīvnieku bojājumiem, kā arī pieejamie koku aizsardzības līdzekļi. Projekta gaitā gūtā pieredze nākotnē noteikti noderēs, apsaimniekojot platības, kas robežojas ar ūdenstecēm un ūdenstilpēm.

Zilā infrastruktūra ir visa veida dabai draudzīgi risinājumi ūdenstecēs un ūdenstilpēs, kas palīdz uzturēt un uzlabot saldūdeņu stāvokli. Zilās infrastruktūras risinājumi var būt ne tikai nosēdbedres, bet arī mākslīgi veidoti akmeņu krāvumi ūdens apskābekļošanai, mākslīgi veidoti risinājumi ūdensteces meandrēšanās veicināšanai, veidoti mitrāji sedimenta nosēdināšanai un citi risinājumi.

Zaļā infrastruktūra ir salīdzinoši jauna pieeja teritoriju plānošanai un pārvaldībai, kas var palīdzēt saglabāt bioloģisko daudzveidību, kā arī risināt dažādas vides problēmas. Tā var uzlabot ūdensobjektu meža aizsargjoslas funkcionalitāti, mērķtiecīgi veidojot vajadzīgu koku sugu sastāvu.

IGAUNIJAS PIEREDZE – IEDVESMOJOŠA!

Oktobra sākumā LIFE GoodWater IP pārstāvji ar dažiem domu biedriem devās uz Igauniju zivju ceļus un nojauktos dambjus lūkoties.

RE!
KRISTAPS PURIŅŠ
VIDES FAKTI žurnālists

Igaunijā ir bijusi politiskā griba upes atbrīvot no aizsprostiem, mazajām hidroelektrostacijām darbības atļaujas tiek pagarinātas tikai tad, ja ir atrasts veids, kā zivīm pārvietoties. Valsts ir gatava par adekvātu samaksu objektus atpirkt, lai tos sakārtotu. Igauņi savlaicīgi ir veikuši plānošanu tā, lai zivju ceļu izbūvei būtu pieejami Kohēzijas fonda līdzekļi un dambji ir jaukti un zivju ceļi būvēti jau kopš pagājušās desmitgades sākuma.

Arī Latvija spērusi nozīmīgus soļus situācijas uzlabošanā un ar laiku jābūt saplānotam finansējumam šo darbu veikšanai - pirmās iespējas būs jau pavisam drīz. Igauņu pieredze rāda, ka daži veiksmīgi piemēri rada pārliecību un sekotāju straumi. Lai mums veicas! Lai ūdeņi rit!

LIFE GoodWater IP PIRMĀ STARPTAUTISKĀ KONFERENCE

Oktobra nogalē divas iespaidiem bagātas dienas aizvadītas mūsu projekta partnera Baltijas Vides Forums lieliski noorganizētajā konferencē. Tā pulcēja ekspertus no vairākām valstīm, kuru ieceres un pieredze saistīta ar virszemes ūdeņu stāvokļa uzlabošanu.

Foto: Vides Forums ornanizētā konference

Pasākuma pirmo dienu pavadījām izbraukumā pa LIFE GoodWater IP plānotajām demonstrējuma vietām labās prakses piemēru radīšanai un popularizēšanai. Otrajā dienā tikāmies plenārsesijā Rīgā, lai iepazītu citu valstu ekspertu pieredzi un plašāk pastāstītu par mūsu projekta mērķiem un jau padarīto.

Foto: Ainis Lagzdiņš no Latvijas Biozinātņu tehnoloģiju universitātes stāsta par to, kas iecerēts Mazupītes krastos.

Lasīt vairāk

ZVIEDRIJAS LAUKSAIMNIEKI – LABAIS PIEMĒRS

Par sapratni un sadarbību – tā var raksturot iespaidus par Zviedrijā redzēto projekta LIFE GoodWater IP pieredzes apmaiņas vizītē. Mūsu projektā piedalās arī Zemnieku Saeima ar mērķi uzlabot vairākas ūdensteces Latvijā, iesaistot arī lauksaimniekus. Lai rastu labākos risinājumus lauksaimniecības radīto barības vielu noplūžu mazināšanai, aktīvi meklējam pieredzi citās Baltijas jūras valstīs. Zviedrijā līdzīga iniciatīva realizēta projektā LIFE GOODSTREAM.

Foto: Bebru darbība var dažādot vidi piekrastes joslā.

Ko būtisku paveikuši zviedru lauksaimnieki, ka projekta partneri ar

viņiem tik ļoti lepojas?

- **Pirmkārt** – piedalījušies sarunās ar zinātniekiem, pētniekiem un konsultantiem par iespējamo dalību upju aizsardzībā.
- **Otrkārt** – sadarbībā ar pētniekiem izveidotas simtiem mitrzemju.
- **Treškārt** – lauksaimnieki ievēro aizsargjoslas vai buferjoslas gar ūdenstecēm.

Līdz šim Zviedrijā nacionālā līmenī tika noteiktas 3m platas aizsargjoslas, kurās nevar lietot augu aizsardzības līdzekļus un mēslojumu. Ja lauksaimnieks gribēja saņemt atbalstu no ES, vajadzēja iekārtot 6 m buferjoslu, kuru attiecīgi vajadzēja arī kopt. Šobrīd notiek diskusijas, cik platām buferjoslām vajadzētu būt nākotnē un šobrīd šķiet, ka nosliekšanās būs uz 3 m buferjoslām ap ūdenstecēm. Pārmaiņas kopumā prasījušas vairākus gadu desmitus ilgušu darbu ar Zviedrijas sabiedrību un lauksaimniekiem.

Raksta autors: Iveta Grudovska, Zemnieku Saeima

Lasīt vairāk

IEPAZĪSIMIES: PROJEKTA PARTNERIS - AS "LATVIJAS VALSTS MEŽI"

LIFE GoodWater integrētā projekta īstenošanā tieši iesaistīti vairāk kā 10 AS "Latvijas valsts meži" darbinieki no dažādām struktūrvienībām, pārstāvot mežkopību, meža infrastruktūru un vides plānošanas procesu.

Ieva Rove

AS “Latvijas valsts meži” vides projektu vadītāja

Ieva ir LIFE GoodWater intergētā projekta vadītāja AS “Latvijas valsts meži,” līdztekus ikdienā ir atbildīga par sugu un biotopu aizsardzības un ietekmes uz vidi metodiskajiem risinājumiem uzņēmumā, kā arī nodrošina projekta vadību trīs ārējā līdzfinansējuma vides projektos, kuros “Latvijas valsts meži” ir partneri. Ievas zinātniskā interese ir par kāpu biotopiem, fitosocioloģiju un kvantu fizikas aspektu integrēšanu lauka bioloģijā. Ieva uzskata, ka LIFE GoodWater IP paralēli tā tiešo mērķu sasniegšanai ir lieliska iespēja paplašināt sabiedrības izpratni par meža apsaimniekošanu un mežu nozīmi saldūdens kvalitātes nodrošināšanā. Saldūdeņi ir kā zemes asinsrite un to tīrība ir svarīga Baltijas jūras veselības uzturēšanā, jo tajā ietek lielākā daļa Latvijas upju un strautu. Dabas sistēmu savstarpējā sasaiste ir būtiski plašāka par reģionu un valstu robežām.

Brīvajā laikā labprāt uzturas pludmalē un ceļo, apskatot kultūras un mākslas darbu oriģinālus.

Vilmārs Katkovskis

AS “Latvijas valsts meži” Rietumvidzemes reģiona meža apsaimniekošanas plānošanas vadītājs

Ikdienā Vilmārs ir atbildīgs par meža apsaimniekošanas plānošanu LVM Rietumvidzemes reģionā, kas nozīmē mežsaimniecības, meža autoceļu tīkla attīstības, meža meliorācijas sistēmas uzturēšanas plānošanu, komunikāciju ar sabiedrību un citus pienākumus. LIFE GoodWater IP” projektā viņš koordinē iesaistīto LVM procesu darbinieku sadarbību sekmīgai projekta īstenošanai LVM Rietumvidzemes reģionā, kurā atrodas plānotā Aģes demonstrējumu teritorija, piedalās lēmumu pieņemšanā un īstenošanā. Vilmārs atzīst, ka projekta gaitā veicamie darbi liek būt gana radošiem, kad jaunai idejai kopīgi tiek domāts par piemērotāko praktisko un tehnisko risinājumu. Brīvajā laikā labprāt makšķerē, dodas medībās un ceļo.

Jānis Upens

AS "Latvijas valsts meži" Vidzemes reģiona meža infrastruktūras vadītājs

Ikdienā "Latvijas valsts mežos" ir atbildīgs par meža ceļu, meža meliorācijas objektu un tiltu būvniecības organizēšanu, kā arī nodrošina meža ceļu un tiltu pārraudzību un uzturēšanu LVM Rietumvidzemes un Austrumvidzemes reģionu teritorijās.

LIFE GoodWater IP organizē būvdarbus teritorijās "Toras dambis" un "Vidrižu gārša". Jānis ir pārliecināts, ka viens no uzdevumiem sekmīgai LIFE programmas projektu izpildei ir spēja pielāgoties, sadarboties un meklēt risinājumus ārpus standartos noteiktajiem, kas ir liels ieguvums. Brīvajā laikā dzied korī un labprāt darbojos mežā.

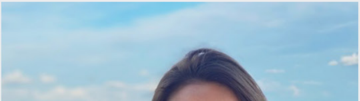

Kate Beresņeva

AS “Latvijas valsts meži” vides komunikācijas speciāliste

uzņēmuma komunikācijas daļā, rūpējas par trīs Eiropas Savienības līdzfinansēto vides projektu komunikāciju, kuros “Latvijas valsts meži” ir iesaistīti un veic nozīmīgus darbus dabas aizsardzībā. Kate uzskata, ka LIFE GoodWater integrētais projekts ir īpašs ar to, ka savedis kopā zinātniekus ar praktisko risinājumu īstenotājiem, tā paplašinot aktuālā jautājuma dimensiju. Enerģiju ikdienā smeļas sporta aktivitātēs – agros rīta skrējienos, pastaigās un aktīvos spēka treniņos.

Izdevumu sagatavoja:
Margarita Apine
LIFE GoodWater IP komunikācijas vadītāja, Pasaules Dabas Fonds
✉ mapine@pdf.lv
☎ +371 26463899

© Izdevums ir LIFE GOODWATER IP īpašums,
aicinām to izmantot un pārpublicēt, lietojot atsauci uz projektu.

Integrētais projekts "Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plānu ieviešana laba virszemes ūdens stāvokļa sasniegšanai" (LIFE GOODWATER IP, LIFE18 IPE/LV/000014) ir saņēmis finansējumu no Eiropas Savienības LIFE Programmas un Valsts Reģionālās attīstības aģentūras.

Šī informācija atspoguļo tikai LIFE GOODWATER IP projekta partneru viedokli un Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildaģentūra neatbild par to kā tiek izmantota šeit paustā informācija.

Projekts "Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plānu ieviešana laba virszemes ūdens stāvokļa sasniegšanai" **| LIFE 18 IPE/LV/000014 | LIFE GoodWater IP**

Īstenošanas laiks 2020. - 2027. g.

Projekta budžets - Projekta kopējais budžets ir 14 463 050 EUR, tajā skaitā ES LIFE programmas finansiālais ieguldījums 8 677 830 EUR, Valsts reģionālās attīstības aģentūras Latvijas Vides aizsardzības fonda finansiālais ieguldījums 4 372 616 EUR un projekta partneru līdzfinansējums 1 517 604 EUR.

Projektu finansē:

Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs
Maskavas iela 165, Rīga, LV-1019

Tālr.: +371 67032016 | mob. tālr.: +371 29161173
goodwater@lvgmc.lv

Piesakies jaunumiem, rakstot uz e-pastu
goodwater@lvgmc.lv

Atteikties no vēstuļu saņemšanas